

LIBRIS

We know
books

Daniela

Rațiu

FRICA

ROMAN

Cu o prefață de Vladimir Tismăneanu

R o t o n d a
CARTIER

Cuprins

<i>Ana Pauker și mistica internaționalistă</i> de Vladimir Tismăneanu	7
Partea I	13
București, 27 ianuarie 1956	14
18 februarie 1953, București	40
27 ianuarie 1956, București	137
Partea a II-a	203
24 spre 25 februarie 1956, Moscova	204
26 februarie 1956, București	248
Fără timp precizat	249
Partea a III-a	335
Pasajul	336
Bocancii lui Marcel Pauker	390
<i>Bibliografie</i>	422
<i>Cui i-e frică de... Ana Pauker?</i> de Clara Mareș	425

LBRIS

We know
books

Partea I

București, 27 ianuarie 1956

Bulevardul se întinde negru ca un tunel care înghite orașul. Îl soarbe, ca o gaură neagră. Felinare răzlețe. Ger de crapă pietrele, aerul se deșiră pârâind. Liniștea adâncă a unei seri de ianuarie. Sticla becurilor pocnește din cauza frigului, iar lumina e înghițită pe dată de întuneric. Becurile se sparg din cauza gerului sau se ard pur și simplu, rămân așa o perioadă bună de timp, mici găuri negre de-a lungul străzilor înghițind oameni în întuneric. O vreme nu sunt înlocuite cu altele, trec și luni de zile până când becurile arse sunt desfiletate și înlocuite cu altele. Întunericul este necesar, este politică de partid, directivele sunt clare. Becurile nu se schimbă în grabă, întunericul e obligatoriu mai ales pe străzile unde locuiesc dușmani ai poporului*. Dușmani de clasă, de partid, ai poporului. Întunericul este o pânză de păianjen în care se pot prinde dușmanii poporului, ca-ntr-o capcană. Hârșt. Oricine poate fi dușman al poporului. Oricine poate deveni un astfel de dușman. Deviaționiștii trebuie depistați și prinși din fașă, să nu apuce să împrăștie otravă, pentru că ei sunt cei care produc fisuri care mai apoi crapă, cratere înghițindu-i pe tovarăși, iar de acolo nu mai este scăpare. Agenții de securitate sunt cu ochii pe deviaționiști. Vigilența e sarcină de partid. *Rabota na sebea*. Munca dusă cu sine însuși. Să nu uităm, tovarăși. *Rabota na sebea*. Fiecare să înceapă cu sine însuși. Nimic

* În anii '50, becurile din București se stricau foarte repede și dura luni întregi pentru a fi înlocuite. Atunci când Ana Pauker și familia ei s-au mutat pe strada Robert Koch nr. 3 a fost montat un felinar chiar în fața casei, iar dacă becul se strica în cel mult două ore era înlocuit.

nu poate fi lăsat la întâmplare. Prelucrarea începe cu sine însuși, vigilența, cu sine însuși pentru că fiecare își poate fi sieși propriul dușman. Îndoiala e erezie. Credința revoluționară este o muncă interioară și permanentă. Fără odihnă. Niciun răgaz. Revoluția e permanentă, tovarăși. *Rabota na sebea*. Orice gest, orice cuvânt, orice privire poate fi un capăt de acuzare. Vigilenți, tovarăși.

Agenții trebuie să fie una cu întunericul, parte a întunericului, să se confunde cu întunericul. Nicio mișcare nu scapă Partidului, orice umbră care se ascunde de ochiul vigilent poate deveni un pericol, o amenințare la adresa cuceririlor revoluționare. Umbre care se strecoară în întunericul nopții încercând să fugă, să se furișeze, să se ascundă, să se fofileze, nimeni nu scapă ochiului vigilent al Partidului. În țesătura asta, ochiurile sunt atât de strânse încât e greu să te streкори și să aluneci printre celelalte ochiuri vigiente pentru a scăpa și a nu fi văzut. Dacă stai la pândă în liniște, în nemișcare, nuanțele întunericului se văluresc ca niște ape. Silueta fugarului furișându-se tiptil, una cu negrul nopții, furișându-se în întunericul dens, greu și apăsător, dar oricât ar dori să se folosească de întuneric ca de un camuflaj, fugarul va fi prins ca într-o gheară de brațul lung al Partidului. Iernile sunt grele ca de metal, ca de oțel, ca pietrele de mormânt. Fie că stau la pândă în automobile negre ca tăciunele, fie mașinile sunt parcate la vedere, dacă agenții aleg să fie văzuți este pentru ca toți cetățenii Republicii Populare Române, orice tovarăș, cu atât mai mult cei care uneltesc împotriva orânduirii, să știe că lațul se strânge în jurul dușmanilor poporului. Nu există scăpare. Nu există milă.

Bulevardul e negru, tăcut. Rar trec mașini, năluciri care se pierd înghițite de întuneric. O Pobeda neagră trece în viteză pe bulevardul pustiu pe lângă monumentul închinat soldatului sovietic. Steagul soldatului uriaș flutură în aerul rece al nopții, iar de la nivelul privirii soldatului de piatră, bulevardul se întinde prelung până hăt departe înghițit de întuneric. Soldatul sovietic are orașul sub pază. Șuieră aerul rece. Palele de ger sunt săgeți care vin de departe hăt,

tocmai din URSS, dar soldatul e aici ca o santinelă și nu va pleca mult timp de acum înainte. Mașina trece în viteză prin dreptul statuii. Santinela privește în urma automobilului negru care dispare ca o fantomă topindu-se în întunericul nopții. Soldatul sovietic supraveghează vigilent și neobosit orașul mut. Prinsă între stâlpii de-o parte și de alta ai bulevardului, o pânză pe care scrie *Trăiască Republica Populară Română*. Curenții de aer fac pânza să tremure. Soldatul privește atent bulevardul care străbate orașul pustiu. Cetățenii nu se aventurează la ore târzii pe străzile orașului. Gerul șuieră, soldatul sovietic șuieră și el de îngheață sângele în vene.

Din bulevard, Pobeda intră pe o stradă, apoi pe alta, are țintă precisă. Mașina pătrunde pe mica stradă dr. Robert Koch, întunecată, cu felinare răsfirate de o parte și de alta, unele se aprind și se sting, altele luminează întunericul dens de ianuarie. Strada arată fantomatică străbătută de dăre de lumină înghețată de frig. Felinare cu becuri arse, în întuneric, soldați vigilenți de strajă. Farurile mașinii luminează drumul acoperit de zăpadă bătătorită și înghețată, roțile rulează, zăpada scrâșnește, crapă sub cauciucuri, mașina alunecă pe stradă. La numărul 3, locuiește Ana Pauker împreună cu familia ei. Cu atât mai mult unele felinare pot să rămână în întuneric o vreme, dar niciodată cel din fața casei. Clădirea în care locuiește obiectivul de securitate Ana Pauker trebuie să fie bine luminată pe timpul nopții pentru că dușmanii poporului, de clasă și ai Partidului, se pot furișa, chiar dacă și locurile întunecoase pot fi numai bune ca puncte de observație pentru agenții de Securitate. Deviaționista Ana Pauker, dușmancă a Partidului și a poporului, jidanca, cățeaua, otreapa, este supravegheată în domiciliul ei obligatoriu stabilit de secretarul general al Partidului Muncitoresc Român, Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă de la eliberarea ei în anul 1953, atunci când a scăpat ca prin urechile acului de glonțul în cap pentru că Generalissimul Iosif Vissarionovici Stalin a crăpat la Moscova, pe canapeaua lui din biroul de la Kremlin, iar telefonul lui Viaceslav Molotov, membru în Sovietul

Suprem, prim-vicepremier al URSS, președinte al Comisarilor Poporului și membru în Biroul Politic al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a scăpat-o de pușcărie și de o moarte brutală. Ana Pauker știe că este supravegheată și agenții de Securitate știu că ea știe. Vigilența este armă a Revoluției permanente, iar lipsa de vigilență lasă drum liber pentru dușmanul care se insinuează în rândurile clasei muncitoare să amenințe și să distrugă cuceririle revoluționare. Oricine poate deveni dușman al poporului. Cu atât mai mult Ana Pauker. Ea nu poate deveni, ea este dușman al poporului, dușman de clasă. Dușman al Partidului. Zăpada înghețată pârâie sub greutatea roților, automobilul parchează în fața casei Anei Pauker. Claxonează scurt.

Ușa mașinii se deschide, șoferul iese greoi, se aude pașii lui presând în mișcare zăpada înghețată. Bărbatul scoate aburi pe gură, palton de stofă cu guler de blană, o pălărie, se uită rapid la fereastra casei lângă care a parcat. O mână trage ușor draperia, chipul întunecat al unei femei căreia nu i se disting trăsăturile, o privire spre mașina parcată. Un scurt contact vizual între femeie și șofer. Femeia dispăre din cadrul ferestrei. O dungă subțire de lumină rămâne între draperiile întunecate. Becul din fața casei înfipt în felinar luminează puternic fereastra, intrarea și trotuarul. Zăpada strălucește în baia de lumină. Becul felinarului din fața casei este asigurat permanent, nu ajunge să stea ars mai mult de un ceas și este înlocuit rapid, în vreme ce alte felinare cu becurile arse pot rămâne strategic în întuneric, fie aici pe stradă, fie oriunde în oraș. Agenții supraveghează și acest felinar, nu doar casa, să nu fie lipsit prea mult timp de lumină astfel încât să scape supravegheerii orice detaliu. Condiția însăși a supravegheerii, nimic să nu scape ochiului vigilent al Partidului. Întunericul e o problemă de stat și de Partid, absența sau prezența întunericului, pentru că orice poate deveni o problemă de Partid și de securitate. Totul este sub control. Ușa de la intrare a casei este obiectiv de securitate și trebuie să fie mereu

luminată. Cine intră, cine iese. Rapoartele de supraveghere sunt esențiale pentru munca de partid și de securitate, se notează totul, orice informație poate fi folosită la un moment dat, poate deveni un capăt de dovadă.

Bărbatul are trăsăturile ferme, maxilare puternice, ochii lui pătrunzători fixează strada, în sus, în jos, nu e nimeni. Privirea lui exersată i-ar zări și pe agenții plantați în întuneric și lumina palmată a țigărilor, dacă ar fi, acum însă e doar mașina de supraveghere de peste drum. Bărbatul a cercetat strada din reflex profesional, deși știe că astăzi este doar el și mașina de supraveghere pe strada Robert Koch. Și-a exersat privirea pentru a vedea ce camuflează întunericul, pe agenții care cred că se ascund perfect în întuneric, una cu întunericul, că o țigară palmată nu se vede, și știu desigur cum să o dosească aproape cu totul, doar că el are ochiul perfect antrenat. Peste drum, mașina de supraveghere, în interiorul ei, siluetele agenților se profilează învăluiți în fumul țigărilor, jarul aprins dă chipurilor o înfățișare ciudată. Șoferul Anei Pauker, agent de securitate pe numele lui Sîrbu, s-a asigurat că totul e în regulă pe strada celei care are domiciliu obligatoriu. Ana Pauker nu iese nesupravegheată niciunde, scurte vizite la spital sau la Editura Politică, dar în rest nu merge niciunde în public. Nu vizitează pe nimeni și aproape nimeni nu mai are curajul să îi mai calce pragul. Regulile domiciliului obligatoriu sunt stricte, mai ales pentru dușmanca lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker.

Totul este în ordine pe strada Dr. Robert Koch nr. 3, imobilul unde locuiește obiectivul de securitate Ana Pauker. Gerul îi strânge pielea feței lui Sîrbu, își afundă gura în fularul care îi înconjoară gâtul. Pe gulerul de blană al paltonului strălucesc mici bucăți de gheață, ca roua înghețată. Trânțește ușa mașinii. Are mâini puternice pe care și le îndeasă în mănuși, i se aud pașii pe zăpada care pârâie sub greutatea staturii lui înalte. Împinge poarta care e întredeschisă, câțiva pași până la trepte, abia se apropie că ușa de la intrare se deschide înainte ca el să apuce să urce treptele. Ana Pauker,

65 de ani, poartă o haină de astrahan neagră și o căciulă la fel, peste părul cenușiu. Iese ezitant din clădire. Se salută din cap unul pe altul. Sîrbu face stînga împrejur și coboară, așteptînd-o totuși să se deplaseze în siguranță pe treptele înghețate. Pe Ana Pauker, frigul o nemulțumește, dar nu o sperie. Aruncă o privire spre becul care strălucește puternic și a cărui intensitate o deranjează. Privirea ei e rece, ca de gheață. Chipul, imobil. Lumina puternică a becului e aproape albă și îi pare ca o lampă de interogatoriu într-o încăpere de anchetă, gîndul ăsta îi trece prin cap o fracțiune de secundă. Nu uită lumina fierbinte care îi ardea privirea în camera de anchetă. Cum ar putea uita? Mai ales azi, ziua în care iese în public pentru prima oară de când a fost eliberată din închisoare, în 1953. Agenții din mașina de supraveghere de peste drum sunt parte din lumină, lipiți de cercul intens și aproape alb de lumină. Un rictus în colțul gurii Anei Pauker, privirea rece de agent al lui Sîrbu se transformă într-un zîmbet rigid la vederea acestei femei, cândva unul dintre cei mai importanți lideri comuniști. Pe Ana Pauker însă nu o păcălește unul ca Sîrbu. Toți sunt niște mucoși. Mucoșii. Ar putea să îi fie mamă. A mâncat pe pâine spionajul, sabotajul, munca în subteranele Mișcării comuniste. Revoluția și războiul. Istoria însăși.

Dincolo de cercul de lumină, curtea e întunecată, iar dincolo de poartă, strada brăzdată de felinare aprinse. Unele sunt puternice, altele răspîndesc o lumină chioară, ca o pînză deșirată, pîlpîind, aprinzându-se, stingându-se. Strada asta, în ambele direcții, e un tunel, te poate înghiți din ambele capete, fără scăpare, să te soarbă cu totul. Sîrbu o salută milităros și îi întinde brațul ajutînd-o să coboare. Ana Pauker pufăie pe nas nemulțumită de faptul că trebuie să se sprijine de Sîrbu. O lopată e sprijinită de perete, a fost folosită peste zi pentru a curăți zăpada din jurul intrării, dar a nins toată ziua, așa că nu poți să fi sigur de nimic. Femeia coboară, urmîndu-l pe bărbatul încotoșmănit în paltonul lui cu guler de blană. Palton bun, Sîrbu nu e un agent oarecare precum cei care stau zgribuliți în mașinile de supraveghere. I-a

văzut, au niște scoarțe pe ei, iar azi a nins toată ziua, zăpada s-a așezat pătură groasă peste tot. Spre seară, a dat gerul.

— N-au curățat zăpada peste tot.

— Am spus băieților, da' văd c-au uitat.

— Eh, nu-s așa de importantă. Alte treburi are țara acu', nu zăpada de la ușa Anei Pauker...

— Eh, nu spuneți așa, tovarășa...

Sîrbu e atent la mișcările Anei Pauker care se desprinde rapid de el odată ce ies pe poartă. Femeia se deplasează greoi spre mașină, Sîrbu ajunge în spatele Anei Pauker care e lângă portieră, pun amândoi mâna în același timp pe mâner deschizând ușa din spate a automobilului. Ana Pauker împinge încetișor, dar ferm, mâna lui Sîrbu făcând un gest cum că nu e nevoie să i se deschidă, se descurcă și singură. Ce-i cu gestul ăsta mic-burghez.

— Ei, asta-i bună...

Intră greoi în mașină, pufăie pe nas așezându-se nemulțumită pe bancheta din spate. Oftează. Sîrbu închide după Ana Pauker, ocolește automobilul, deschide ușa și intră la volan. Ambalează motorul cald care pornește din prima, altfel, pe gerul ăsta, sigur ar fi tușit din măruntaie. Pobeda demarează de pe loc, roțile alunecă încet pe gheața scrâșnind sub greutatea automobilului sovietic. Bărbatul mai aruncă o privire rapidă și spre mașina de supraveghere staționată peste drum de clădire. Nu e țipenie de om pe stradă, doar cei care veghează, cei care au dreptul să fie pe străzi la ore târzii.

În mișcarea automobilului, Ana Pauker mai apucă să îi zărească pe agenții care fumează în mașină. Jarul țigărilor se aprinde intermitent. Or avea pături pe genunchi, geamurile sunt aburite, sigur dărdăie acolo în spațiul mic al mașinii, doar au stat toată ziua în fața casei. Uneori, tot timpul este o mașină în stradă, zi-noapte,

zile întregi, săptămâni. Alteori, nimic pe strada pustie, dar atunci filajul se face cu agenți care se plimbă pe acolo, dacă e cazul, dacă se consideră necesar, deplasându-se dintr-un capăt al străzii în altul. Se rotesc ca niște soldați de plumb. Sunt și perioade în care parcă e scoasă de sub supraveghere, dar știe că nu e așa. Nu e filajul din '52 sau '53, au mai rărit munca de supraveghere, dar tot sunt cu ochii pe ea. Ana Pauker știe că, atunci când își aduce aminte Dej de existența ei, că doar nu are loc de jidancă nici acum, atunci apare o mașină de supraveghere pe stradă. Dacă îi mai pune la socoteală pe cei care locuiesc în clădire și sunt cu ochii pe ea, atunci este în fapt supravegheată permanent. Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Muncitoresc Român, e cu ochii pe Ana Pauker, îi stă în gât Ana Pauker. Vierme. Larvă. Vasea și Tanța, vecinii care locuiesc la etaj, cei doi au primit spațiu locativ contra sarcină de supraveghere a dușmancei poporului. Ana Pauker îi miroase de la o poștă pe ăștia, spionii de trei parale. Când e frig de crapă pietrele ca acum, Vasea, îl vede, cum să nu-l vadă, le duce agenților ceaiuri fierbinți, cafea, țigări. S-a justificat stângaci în fața ei, că doar l-a prins, normal că l-a prins oricât a încercat el să se fofileze, doar vede și ea tot de la fereastra-punctul ei de observație, și a bălmăjit cum că și el a fost soldat și nu poate să lase așa niște camarazi să înghețe în mașină. Vasea a fost santinelă pe timp de război, era doar un soldat cu caș la gură, stătea de pază în tranșee, știe cum e să stai în front până mîntea se blochează și înțepenește trupul de frig. Bocnă. Când sunt echipaje de supraveghere pe perioade stabilite, atunci vin în verificare alte echipaje și aduc ceaiuri, cafea sau ceva de îmbucat. Nu e simplu, Bucureștiul e mare și peste tot sunt dușmani ai poporului sau tovarăși căzuți în dizgrație al căror regim politic e incert. Ridicați de acasă în miezul nopții, anchetati, închiși, executați, trecuți cu vederea, uitați, epurați și mai rar, foarte rar, reevaluați. A scăpa prin urechile acului e aproape o minune, iar în regimul Dej nu se întâmplă minuni. Veghea asta poate dura ani de zile sau poate fi scurtă. Cum e norocul.